

Az iskolán kívüli idegen nyelvű tevékenységek és a nyelvtanulás kapcsolata: a nyelvtanulói érdeklődési körök feltérképezése

Fajt Balázs

Budapesti Gazdasági Egyetem (BGE), Pénzügyi és Számviteli Kar (PSZK)
Pénzügyi és Gazdálkodási Szaknyelvek Tanszék

A téma relevanciája

Az internet elterjedésével egyre több önálló tanulást elősegítő tananyag is elérhetővé vált (Black, 2009), mint például az angol nyelvű médiumok által kínált filmek, sorozatok, dalok, videojátékok, hírek stb. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai szerint 2019-ben a háztartások 86,2%-nak volt internet-hozzáférése (Központi Statisztikai Hivatal, 2019), amely a korábbi évekhez képest továbbra is felfelé ívelő tendenciát mutat. A szélessávú internet elterjedésével szélesebb közönség számára vált elérhetővé egyre több idegen nyelvű tartalom, így a nyelvtanulók ma már az osztálytermen kívül is találkozhatnak a tanult célnyelvvel. A korábbi évtizedekhez képest ez jelentős változás, hiszen most már anélkül férünk hozzá ezekhez a tartalmakhoz, hogy el kellene utaznunk, vagy hogy a célnyelvi országba kellene költöznünk. A globalizációnak köszönhetően ráadásul az angol nyelv korunk közvetített nyelvét, lingua francájává, vált (Gil & Najar, 2015).

Elméleti háttér

Mind a kutatók, mind pedig a nyelvtanárok egyetértenek abban, hogy a hatékony nyelvtanuláshoz és nyelvtanításhoz a tantermi órákat érdemes kombinálni a célnyelvi inputnak való külső kitettséggel. A kutatások korábban főként tanórai nyelvtanulásra fókuszáltak, aminek Benson (2011) szerint az az oka, hogy a kutatók sok esetben maguk is nyelvtanárok, vagy legalábbis nyelvtanárokkal működnek együtt a kutatások lebonyolításakor. Benson (2011) úgy véli, hogy a nyelvtanulói érdeklődési körök viszonylag ismeretlen területnek számítanak a kutatók számára; ezzel a témával azonban foglalkozni kell. Benson (2011) az iskolán kívüli tevékenységekhez sorol mindent, ami nem osztálytermi és iskolai tanulás, így ez a témakör értelemszerűen nagyon tág.

Természetesen felmerül a kérdés, hogy mégis milyen módokon lehetséges idegen nyelvet tanulni úgy, hogy valaki csak zenét hallgat, filmeket néz és videójátékokkal játszik. Erre kínál megoldást a szándékos (intentional learning) és a véletlenszerű tanulás (incidental learning) elméleti kerete. A '90-es évek elején írt tanulmányában Schmidt (1990) azt mondja, hogy az idegennyelv-tanulás kontextusában a véletlenszerű tanulás egy olyan tanulástípus, amely a kommunikáció vagy bármely egyéb olyan tevékenység „melléktermékeként” jelentkezik, amelyek során nem maga a nyelvtanulás a fő cél. Az angol nyelvű tevékenységek kiváló példák lehetnek a véletlenszerű tanulásra, és mivel a nyelvtanuló pl. a kedvenc filmjeiket angolul nézik meg, lehetőséjük nyílik (többek között) új szavak észrevétlen elsajátítására. A véletlenszerű tanulás ebben az esetben azt jelenti, hogy a nyelvtanuló nem tudatosan tanul meg valamit, de előfordulhat az is, hogy figyelme ténylegesen egy adott célnyelvi formára irányul (Loewen, Erlam & Ellis, 2009). Szándékos tanulásról akkor beszélhetünk, amikor a tanuló tudatosan dönt úgy, hogy tanulási tevékenységet folytat, azaz tudatosan elkezd megtanulni egy adott nyelv nyelvtanát vagy szókincsét.

Kutatási kérdés

Milyen iskolán és tanórán kívüli angol nyelvű tevékenységeket végeznek szabadidejükben a magyar középiskolai diákok?

A kutatás résztvevői

A kutatásban magyar középiskolás diákokat vizsgáltuk. A mintavétel során kezdetben a „kényelmi” (convenience sampling), majd pedig a „hólabda” (snowball sampling) mintavételi eljárásokat alkalmaztuk. Első körben jelenleg is gyakorló középiskolás nyelvtanárokat kértünk arra, hogy segítsenek felvenni a kapcsolatot jövőbeni potenciális résztvevőkkel. Ezután arra kértük a kutatásban résztvevő középiskolás diákokat, akik potenciálisan részt vehetnek a kutatásban. A résztvevőkre álnevek hivatkoznak az anonimitás biztosítása érdekében. Ezenkívül írásbeli hozzájárulást is kértünk az kiskorú résztvevők szüleitől, gondviselőitől, maguktól a résztvevőktől pedig szóbeli hozzájárulást.

Eredmények és diszkusszió

Az eredmények esetében most csak a filmekkel, sorozatokkal és videókkal kapcsolatos eredményeket ismertetjük. Mindhárom résztvevő kifejtette, hogy minden videót, filmet és sorozatot angol nyelven néz. Szandra esetében egy bizonyos fokú nyelvtanulói tudatosságot is felfedezhetünk, amit a 1. idézet is illusztrál.

1. idézet

[E]lőször magyar felirattal, aztán angol felirattal. Ott kifejezetten próbáltam koncentrálni arra is, hogy próbáljak olyan sorozatokat választani, ahol, hát... ha lehet, nem amerikai eredetűek, nem amerikai akcentussal beszélnek, és minél jobb voltam angolból, annál jobban kezdtem el élvezni, hogy mondjuk direkt skót akcentussal beszélő sorozatokat keressek. (Szandra, p. 3)

Szandra tudatosan keresi az olyan tartalmakat, ahol nem a klasszikus amerikai (vagy brit) kiejtés mód szerint beszélnek a szereplők, hiszen ezeket – mivel a nyelvtanulók kevésbé vannak ezekhez hozzászokva – nehezebb megérteni. Ha valamit nem értenek a sorozatban vagy filmben, a résztvevőink különböző kompenzációs stratégiákat használnak. Lajos ezt a 2. idézetben fogalmazza meg.

2. idézet

[H]a valamit úgy éreztem, hogy nagyon fontos a kontextusban, meg tényleg többször előfordul egy mondatban, vagy ott közel egymáshoz, akkor azt megnéztem és utána megmarad, mert előfordul még egyszer-kétszer, tudom, hogy miről van szó, mit jelent és így már nem felejttem el. (Lajos, p. 4)

Jól látható, hogy Lajos – bár nem teljesen tudatosan – érzi, ha egy szókincsbeli elem fontos vagy gyakori, hiszen akkor az többször is fordul elő, mint a kevésbé gyakori elemek, így azok megértésére, elsajátítására nagyobb hangsúlyt fektet. Ez a fajta magatartás mindenképpen üdvözlendő, hiszen a korábbi kutatások (Wang, 2012; Webb & Rodgers, 2009) rámutattak, hogy fontos az, hogy az adott szókincsbeli elemmel minél többször találkozzon a nyelvtanuló, hogy aztán később emlékezhesen rá.

A felirathasználat tekintetében kiderült, hogy mindhárman használnak feliratot, a legtöbb esetben angol nyelvűt. Veronika kihangsúlyozza, hogy a sorozatok vagy filmek esetében „szokott rajta [a képernyőn] lenni felirat, viszont nem figyelek rá” (p. 4). Jellemzően inkább akkor veszi hasznát a feliratoknak, ha valamit nem értett, visszatekerheti és elolvashatja, hogy mi hangzott el a szereplők szájából. Lajos hasonlóan vélekedik erről és ezt a 3. idézetben mutatjuk be.

3. Idézet

Felirattal szoktam nézni, hogy ami szót nem tudok kihallani, azt olvasom és akkor teljesen meg tudom érteni. [...] amikor az ember egyszerre hallja és látja [a dialógust és a feliratot], akkor egy idő után belevésődik az ember agyába és sokkal könnyebben megérti, aztán lehet felirat nélkül is nézni. (Lajos, p. 3-4)

Lajos szavai is megerősítik azt a feltételezést, hogy minél többet találkozik valaki egy szókincsbeli elemmel, annál könnyebben tudja majd azt felidézni a későbbiekben (Webb & Nation, 2017).

Összefoglalás

Szeretnénk a középiskolákban jelenleg is oktató nyelvtanárok figyelmét felhívni arra, hogy a lehetőségeikhez mérten próbálják meg explicit módon tudatosítani tanulóikban az iskolán kívüli idegen nyelvű tevékenységek fontosságára és esetleg vonják is be ezeket a tevékenységeket a tanórákba.

Meggyőződésünk, hogy a tanulói érdeklődési körök bevonásával érdekesebbé, színesebbé lehet tenni a nyelvórákat és ezzel a tanórán történő véletlenszerű tanulásnak is esélyt adhatunk

FELHASZNÁLT IRODALOM, FORRÁSOK

- Benson, P. (2011). Language learning and teaching beyond the classroom: An introduction to the field. In Benson, P. & Reinders, H. (Eds.), *Beyond the language classroom* (pp. 7-16). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Black, R. W. (2009). English-Language learners, fan communities, and 21st-century skills. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 52(8), 688-697.
- Dörnyei, Z. (2007). *Research methods in applied linguistics*. New York, USA: Oxford University Press.
- Gil, J. & Najar, R. (2015). English language education and globalisation: an applied linguistics framework. In L.T. Wong & A. Dubey-Jhaveri (Eds.), *English language education in a global world: Practices, issues and challenges* (pp. 13-24). Központi Statisztikai Hivatal adatai
- Loewen, S., Erlam, R. & Ellis, R. (2009). The incidental acquisition of third person -s as implicit and explicit knowledge. In R. Ellis et al. (Eds.) *Implicit and explicit knowledge in Second Language Learning, testing and teaching* (pp. 262-280). Bristol, Multilingual matters.
- Schmidt, R. (1990). The role of consciousness in second language learning. *Applied Linguistics*, 11(2), 129-158.
- Wang, Y. (2012) Learning L2 Vocabulary with American TV Drama. *English Language Teaching* 5(8), 217-225.
- Webb, S., & Nation, P. (2017). *How vocabulary is learned*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Webb, S., & Rodgers, M. P. H. (2009). The lexical coverage of movies. *Applied Linguistics*, 30(3), 407-427.